

ACCIÓ VALENCIANA

Els gemecs de totes les edats i el
jou de la nostra Pàtria, no l'han
ensenyat encara que no s'ha d'es-
perar la llibertat de l'esfranger?

Hugo Fóscolo

Boletí quinzenal " Orgue d'ACCIÓ CULTURAL VALENCIANA " Redacció i Administració: Jorge Juan, 13

Preus de Subscripció: simpatitzant, 3 pessetes a l'any; actiu, 1 pesseta al mes; protector, 2 pessetes al mes.

ANY I - N.º 7

VALENCIA 15 JULIOL 1930

10 CÈNTIMS

EDITORIAL

Valencianisme

Després de la caiguda de la primera Dictadura, els antics polítics hi tornat a emprendre velles activitats. Com si l'espasa del Dictador els haguera deixat endormits, una volta aquesta ha deixat de fer sentir sobre ells el seu pes han continuat lo mateix que abans sens adonar-se del canvi que tot havia sofert. Han començat a fer discursos per a "definir-se" i per algun temps açò pareixia ser "el país de Todoverba", com un escriptor el nomenava a la premsa local. En llurs discursos res de nou ens ha dit: que han d'exigir-se responsabilitats, que la Constitució ha estat violada, etz., etz., pero res no ens han dit de ço que a nosaltres ens interessa, i han començat a fer converses per a reconstruir aquells vells partits liberal i conservador que, segons ells, son els únics que poden salvar a Espanya.

Sortosament, als països de parla catalana ningú no els fa massa cas. A Catalunya, com era de supondre, llevat d'uns grups petits que res de força tenen, els partits que veritablement representen el pensament dels catalans son partits essencial i fundamentalment catalanistes. D'ells, i segons es desprén de la enquesta feta per el setmanari *Mirador*, el que compta amb més força es l'Acció Catalana. La Lliga, sobre tot des de sa definició monàrquica, ha perdut molt, essent un fet representatiu el que en la enquesta de que parlem Cambó haja assolit el darrer lloc per a majories i que sols haja tret un lligaire per minories, essent tots els demés republicans: de Acció Catalana, de Acció Republicana i del Sindicalisme Català. Els senyors de Madrid: Lerroix, Indaleci Prieto, Sánchez Guerra, no han arribat a vint-i-cinc els vots que han tingut, lo que indica que, afortunadament per Catalunya, els que han de governar el seu país no'ls busquen a casa extranya sino a casa seua.

A Valencia, pareix que ja se vagen adonant de qui son eixos senyors de Madrid i s'han format uns grups nacionalistes, prou nombrosos, de dreta, esquerra i centre. Mes malgrat d'açò pareix qu'encara haja qui crega en els polítics madrilenys i encara hi han rònegament, conservadors, liberals, republicans, etz. Son els que formen part del del partit liberal, conservador, etz., de "la Província", partit que no es més que una delegació, una sucursal del partit madrileny, i en el que el cap que viu a la Cort, impòsa candidats als pobles, fent combinacions com si en compte de tractar-se de la representació del país, estiguera fent combinacions sobre un taulell d'escacs.

Els senyors que pertanyen a eixos partits contribueixen a que les parts que componen el nostre país, siguen considerades com

unes provincies a les que es trauen tants diners com poden i a les que, quan criden molt, s'els concedix, així per mena de gracia, una carretera, o qualsevol altra petitesse.

Es precis, per tant, que tots s'adonen d'açò que diguem. Es precis que a les properes elec-

cions no ixca ni ú tan sols que no tinga principal i fundamentalment el caràcter de valencianiste, es precis que tots lluitem per a la consecució de lo únic que pot fer que el nostre país tinga l'importancia que mereix, ço es: La Autonomia.

COMENTARI

El mateix dia qu'el Rat Penat aplegaba a Barcelona, la "Publicitat" publicaba el article que hui reproduim en termes de gran corralitat i amor envers Valencia. Es perço que

el reproduim doncs creguem que ha d'esser d'un gran interès per als nostres compatriotes de totes les terres del Regne.

¡Visca València!

Avui, a les onze del matí, farà l'entrada oficial a Barcelona la senyera barrada de "Lo Rat Penat", de Valencia. L'acompanyen una expedició de 237 valencians, homes i dones, l'objectiu de la qual és felicitar Barcelona, cap i casal de Catalunya, per l'esforç realitzat en la seua Exposició i de visitar a la vegada les seues institucions de cultura amb el fi d'assimular-ne allò que pugui ésser útil a la causa de Valencia, la nostra germana, i de la seua grandesa esdevenidora.

Valencia, que tan estimada és dels catalans conscients, passa per un dels moments més interessants de la seua renaixença com a unitat espiritual i com a realitat política. Al costat del regionalisme flouresc es descabdella un valencianisme integral que comença de concretar-se en organitzacions polítiques d'esquerra i de dreta. Un comú denominador valencianista agermana la nova joventut valenciana per a treballar Valencia endins i per damunt de les diferenciacions partidistes. Com en la Catalunya dels nostres amors, en la Valencia que és en l'amor de tots—catalans del Rosselló, de Mallorca i de Catalunya d'ara i de sempre—la motivació patriòtica supera la intriga partidista de les arcaiques agrupacions polítiques amb seu a Madrid.

Tenim davant nostre el llibre recent de Lluís Revest, el jove arxiver castellanenc, especialitzat en estudis filològics, *La llengua valenciana: Notes per al seu estudi i conreu*, que és una aportació remarcable a la tasca d'unificació del bell catalanesc del regne. Hi tenim el número de juny de l'estimada *Taula de Lletres Valencianes*, la tasca cultural i patriòtica de la qual amb tant d'interés seguim i tan prop nostre sentim. Hi tenim, full encès, *Acció Valenciana*, butlletí de les darreres promocions universitàries, òrgan d'Acció Cultural Valenciana, valencianista intransigent i nacionalista integral en quant considera Valencia com una regió que integra una mateixa comunitat nacional on es troben per un igual València, Catalunya i Balears. "Autònomes dins una idèntica comunitat històrica, però sentint-se com-

patriotes en quant parlen una variant de la mateixa llengua".

Es de la nova joventut universitària valenciana d'on surten veus per combatre aquells que ataquen l'ús del valencià—*porque es entendido por un millón escaso de personas, en una estrecha zona del litoral levantino*—responen coratjoses (vid. *Acció Valenciana*, número 6): "Per a arribar a aquesta conclusió, Jaume I, en cristianitzar València, li aportà la bandera i la llengua catalanes, i li donà l'esperit de llibertat que niava a Catalunya; els filòlegs han donat a la nostra parla uns sis milions de conreadors; un grup d'occitans estudien d'adoptar una sola ortografia a llurs parlars per a donar a la gran comunitat occitana quinze milions de lectors!" Es la mateixa joventut que escriu, a València: "...la nostra literatura, tan puixant ja a Barcelona i ben florent a València..."

Es dins aquest mateix to que un valencianista integral, en respondre a l'acusació, feta per un valencià, d'absorció abusiva per part dels catalans perquè considerem com a clàssics nostres els valencians Ausias March, Roig de Corella i Jaume Roig, proposa, com a justa venjança, que els valencians considerin, i ho són, clàssics seus Lluís, Muntaner i Bernat Metge.

Quelcom hi ha de nou a València, i les veus més joves modulen tonades que ens arriben al cor. Un dia, diuen, "...Catalunya i València pactaran d'igual a igual sota una mateixa bandera." Benaja aquell dia!

Mentrestant Catalunya rebrà els missatgers que avui li arriben i la senyera que els cobricela com a germans presents. Diumenge, quan la senyera de "Lo Rat Penat", al costat de la senyera de Barcelona i de les 30 senyeres dels orfeons de Catalunya es plantarà al bell mig de l'Estadi de Montjuïc, cent-mil veus cridaran en una sola com nosaltres avui:

Visca València!—F.

REVISAT PER LA CENSURA

Les Lletres

Revista de Llibres

La ciutat gòtica

Ningú podria pensar, visitant València—ciutat—que en els temps medievals havia ostentat una preponderància—proporcionalment major que l'actual. Menys podria trobar-se en els carrerons de les més antigues barriades algun vestigi de arquitectura ojival. La ciutat no conserva com altres el conjunt de cosa arqueològica, ni tampoc com elles eixa fredor de Museu Arqueològic, eixe sentiment indefinit, barreja de mort i de pols i de soletat de que estan impregnats els Museus Arqueològics. Tampoc manté viu com Barcelona el barri vell a on es troben aixecats, entre un niu de casons gòtics, els edificis més tradicionals en la vida ciutadana: La Seu, l'Ajuntament, l'Arxiu, la Diputació. València tingué un segle XVIII mortal per a tot açò, i per a moltes coses més. Records? Apenes un pati: una finestra; algun carreronet de cases velles que hi ha que cubrir com en una decoració, de lectures de Rodrigo Pertegás per a imaginar-se tal i com pogué ésser en segles en arrere. ¿I com cal explicar que el seny de la personalitat nacional de València està precisament en la elegància, en la gallardia, en el fi esperit de les obres ojivals? La Seu, la Llotja, son collosos que vigilen la ciutat. Jo sentixc totes les nits el diàleg ple d'enyorances de les hores. Parla el Micalet i li respon la Llotja. Pareix plorar la Llotja i el Micalet la conhorta amb la seua veu grossa i calmuda. Formant triàngul es troba un altre edifici magnífic, sòlid, macis, com un Hércules de pit fort i brassos unflats, amb el contrast del seu cinturó de muralla, cinturó de atleta de circ, amb l'arqueria de filigranes

gòtiques que es com un detall superflu e innocent.

Les torres de Serrans es un luxe nostre: es un objecte meravellós, per a admirar des de un banquet de les Alamedetes, a l'hora en que el sol, unta les torres de mel. Per a pujar i abaixar per les escaletes interiors del edifici i pedrels i trobar-se entre les seues plataformes i carrerons. Per a vore com un joc de nens el camí pedregós del riu. Però també es un objecte per a homens: per a artistes i per a erudits.

Des d'el segle XVIII aquest edifici ve essent objecte preferit d'estudi. Pons i Orellana, que feren el patró per a les generacions posteriors; i en forma més científica, després, en Joan Dorda, González Simancas, Martínez Aloy, Trámoyeres i tants més. Tots han anat suplint les faltes dels anteriors amb documents u observacions erudites, i aleshores d'ara es pot dir que sols falta un treball de recopilació. El follet del nostre publiciste en Almela i Vives, que fa poc va sortir, no es—ni ho pretén—la "edició" definitiva de "les torres". (I). Però si es un resum molt complet de bibliografia, i una descripció artística e històrica de l'obra de que tracta, fet en curts i sustanciosos capituls.

Ha estat editat per l'entitat "Foment del Turisme", que inaugura en aquesta una serie de monografies de caràcter turistic. Es de desitjar que a aquest seguixquen altres treballs, dedicats a tants i tants aspectes de nostra ciutat monumental.

A. I. U.

(1) Francisco Almela y Vives: *Las Torres de Serranos*. Valencia 1930. 16 págs. + 16 lám.—19 cm. 8.º mlla. 1 pta.

Informació valenciana

Exposició Mora Cirujeda.

El dia 5 va ésser inaugurada una exposició al Cercle de Belles Arts, de este jove—veritablement jove—escultor. Presenta varios retrats i en ells una prova del seu ajust i minuciositat en el model·lat. Tal volta el abús del retrat el porte a certes normes de exajerada "facilitat". Es més difícil—i per tant més meritori—l'estudi de les composicions, com les dos "Maternitat" que presenta; una de elles, lo millor de l'exposició, molt prometedora de grans coses, originals malgrat de la seua orientació cap a Capuz, i l'altra, molt constructiva, al compás de les orientacions noves. Defectuós i pobre d'execució el "Raça i ànima", i també delitós i molt interessant el "Nen". El conjunt de les obres mereix la més encoratjadora enhorabona.

"Anales del Centro de Cultura Valenciana"

Ha eixit el número d'aquesta magnífica publicació corresponent a Maig-Agost. D'acurada presentació i guarnit amb nombroses làmines, son sumari es el següent:

Sanchis Sivera (J.): Bibliologia valenciana medieval (conclusión), Ivars O. F. M. (Fray A.): Francés Ferrer poeta valencià del segle XV, Llorente Falcó (T.): Tu Marcellus eris! Don Ricardo Benavent i Feliu.

Seguixen en plec a banda les Històries d'Aiora i Set Aigües.

"Libre de Memories"

L'Acció Bibliogràfica Valenciana ha enriquit sa ja nombrosa col·lecció amb la publicació del interessantíssim "Libre de Memories" de diversos fets i succeïts memorables ocorreguts a la ciutat i al Regne. Amb introducció i notes d'en Salvador Carreres Zacarés; presenta la novetat d'estar aquesta escrita en llengua valenciana.

"El Llibre del Repartiment a València"

A pres del Centre de Cultura Valenciana el ministre d'Instrucció Pública ha determinat que el Llibre del Repartiment al tornar de Sevilla estiga dos mesos a la nostra Ciutat per a que pugua ésser admirat aquest llibre d'importància fonamental en la nostra Història.

"Butlletí de la Societat Arqueològica Luliana."

Hem rebut per primera volta el Butlletí de la Societat Arqueològica Luliana corresponent al mes de juny. Interessantíssim de tot punt el sumari es el següent:

Caballeries de Mallorca. Caballeries de Modueta: *Jaime de Oleza y de España*.—Los grandes Maestros de la orden de San Juan Rafael y Nicolás Cotoner y Oleza. Primera conferencia (continuación): *Miguel Ribas de*

Pina.—Despeses curioses (1350): *Josep Maria Quadrado*.—Constitucions e ordenacions del regne de Mallorca (continuació): *Antoni Pous*.—Descripció de las monedas de la república romana: *Luis Ferbal y Campo*.—Rubrica dels llibres de pregons de la antiga Curia de la Governació (continuació): *Estanislau de K. Aguiló*.—Recuerdos de la Isla de Cabrera (siglos XV al XVIII): *Enrique Fajarnés Tur*.—Datos para la historia de Arta: *José Ramos de Ayreflor y Sureda*.—Diario de don Gaspar Melchor de Jovellanos en el Castillo de Bellver (continuación): *Juan Llabrés Bernal*. Plec 73 de les informacions judicials sobre els adictes a la Germania.

Vers la creació d'una Acadèmia de la Llengua

Es un català el que hui parla: En Nicolau d'Olwer, conegut per tot arreu per llurs treballs de literatura (fon ell el que descobrí la naixença valenciana de Jordi de Sant Jordi) i es ademés aleshores d'ara una de les personalitats de mes relleu de Catalunya. Son recent triomf al concurs de Mirador fa d'ell l'home del dia.

Diu En Nicolau d'Olwer

—¿...?

—Per afició vaig ser de la colla que treballava en Filologia a l'Institut. La considerava molt ben orientada. Res de discursos ni de festivals improductius i floralescos que tant de moda son a les acadèmies oficials sovint mes polítiques que llingüístiques.

—¿...?

Ja us dic que reprovo la política als centres culturals. No em puc pas adonar-me de que Foch tingués gaire que fer a la *Académie Française*, i Jofre—que com a bon roselloní parlava un francès detestable—també li deuria molestar l'espasa al seure's a la cadira de academic. Per tant la mida política—ben poc sutil—que representa la portada a l'Acadèmia Castellana de la llengua catalana, es també—per a mí reprovable.

—¿...?

—Crec que el vostre deure es fugir de particularismes tancats. Estimo convenient una aproximació. Però no tingau pòr, aproximació no es pas assimilisme ni assimilisme es aproximació. Jo, català, acuso als meus paisans de indiferència per les vostres coses. Sols esguardem al Nord. Tothom de nosaltres ha sigut a Girona, ben pocs a Tortosa, però a hores d'ara ja mudem uns i altres. Heu de fer la llengua vostra, ben vostra i fent-la vostra la fareu nostra. Nosaltres no escrivim pas en *barceloní*, no escrivim jamai *marxá*, ni *fent-se* encara ho diem. Vosaltres deveu netejar la llengua pero conservar escrupulosament les formes que tinguen quelcom de puresa (*pogue- ra, tindre, etz.*)

—¿...?

—No considere eficaç una acadèmia. Estimo més útil un seminari d'estudis filològics on s'arreguen uns aficionats i laboren amb entusiasme i silenci sense les medalles i *fracs* inseparables dels acadèmics oficials.

F. C.

ACCIÓ VALENCIANA es ven a Barcelona a la Llibreria Catalònia, plaça de Catalunya, 17.

i l e s A r t s

IMPRESSIONS

València i Catalunya

Som a la plaça de Sant Jaume. La grandiositat petrea—asoletjada—dels Palaus de la Generalitat i de les Cases Consistorials es veu ja animada per la bandera de les quatre barres. Al oír-se els aires valencians que interprenen les músiques tothom ix a les finestres a aplaudir els forasters. El comte de Güell els aguarda al balcó principal del palau del Ajuntament, saluda amb la bandera catalana l'apareguda de la comitiva. Batidors de gala, bandera de la ciutat, banderes de la Casa València i de la Casa Regional Valenciana, banda municipal, banda del Centre Regional valencià. La Senyera dels *germans grans que venen a visitar la casa pairal* es hissada amb cor i col·locada a dreta de la bandera barrada, a esquerra fiquen la de la ciutat. ¡València! ¡Catalunya! Barcelona! Vixquen!

... ..
Soc a l'Exposició. El rellotge fa que els fumersals no taquen ja la blavor mediterrània del cel. També han callat les remors. Sols s'ou el soroll de les cascades que servix per a acompanyar el ritme de la cobla. Al mig de la extranya i curiositat—turístiques—dels forasters s'improvisen els rogles de la sardana. Una pageda, un mariner, una senyora, un obrer, una llucieteta, un estudiant, una menestrala, un senyor de més de cinquanta, una senyoreta *habillée a la dernière* ¡Fraternitat! Insensiblement els meus ulls remarquen la—nova—bandera catalana... La sardana es balla en silenci i s'ou també en silenci. De sobte me interrompen uns comentaris en castellà. Em gire per a demanar silenci i—no ho digau a ningú—veig que duïen el Rat Penat al pit.

... ..
Ateneu Barcelonés. Vetllada de gala. Il·luminació completa, cambriers amb librea, cavaillers de *smoking* senyores de *soirée*... Es parla... Germanor... Desperta fèrro, desperta! València defen lo teu... Corda de tres fils es difícil de trencar... Quan la foguera catalana s'apaga València busca la llum—ben forta aleshores—de Castella. Llavors floriren Timonedà, Guillem de Castro, Virués. Però era sol de messeta que més que allumenar cremava. Ara València esguarda a Europa per Barcelona... Mentres oficialment se inaugurava—profanant-lo—el monument a Verdàguer, els catalans ¡els catalans! posaven flors ¡flors valencianes! damunt la tomba del *nostre* poeta... Catalunya ha donat a València la força, València ha donat a Catalunya la galania... ¡Qué grans mots! ¡Quines paraules més belles! ¡Llàstima que sols s'haja parlat!

... ..
Soc ara al Estadi. Comença el desfilé dels orfeons catalans abans de la festa. Darrere de la Guardia Municipal montada apareix la senyera del Rat Penat. 50.000 ànimes junten llurs mans amb entusiasmes. ¡Vixca Catalunya! S'ou a la pista. ¡Visca València! s'ou a les grades. Nostra bandera es tremolada per a saludar a Catalunya. El mestre Millet alça la batuta. El cant de la Senyera comença: "Al damunt de nostres cants—aixequem una senyera—que els farà més triomfants.—Au, companys, enarborem-la,—en senyal de germanat!—Au, germans, al vent desfem-la—en senyal de llibertat!—En sentir-se aquestes darreres paraules, mans valencianes i mans ca-

talanes se junten i al Estadi esclata una inmensa ovació.

Vora meu hom recita els versos de En Llorente *Los fills euyoradissos dels Berenguers i els Jaumes, serem sempre germans!*

UN ESPECTADOR.

Barcelona 14 juliol XXX.

Escolta valencià...

Pensa que la teua Patria fon abatuda per falta de valor d'una generació.

Recordat-en que França fon un dels dos pobles que ens envai i que Anglaterra lluità al nostre costat.

Repara que una nació sense Estat es un monstre que crea homens de condició inferior als de les nacions dominadores.

Considera que la nostra dignitat ens obliga a lluitar per tots els mitjants i que l'enemic més temible es el renegat.

No dubtes que la nostra nació ha de triomfar; però no't faces il·lusions de veure demà el sol de la llibertat nacional.

Cal fer-li a la llibertat un zòcol inamobile amb el sacrifici.

Tú, valencià, deus ésser voluntari de l'exercit patriota, puix que més natural es jugar-se la vida per la Patria que fer de carn de canó sota les banderes de les nacions enemigues: no vullgues figurar en cap legió estrangera.

De vulgarització històrica

El marquès de Zenete i la Germania de València

En Roderic de Mendoza, marquès de Zenete, va ésser fill d'en Pere González de Mendoza, que després fon Gran Cardenal i Arquebisbe de Toledo, i de Na Mencia de Lemós, dama de la Regina Na Joana, segon muller d'Enric IV de Castella. Des de molt jovent va servir als Reis Catòlics en la conquesta de Granada i després a l'Emperaire Carles V en la Germania (1).

Dues voltes estigué cassat. La primera amb Na Leonor de la Cerda, pubilla del primer duc de Medinaceli. La segona amb Na Maria de Fonseca amb la que va tindrer en tercera filla a Na Maria de Mendoza, tercera marquesa de Zenete i senyora de les baronies de Aiora, Abarques i Alberic (2).

En tota la Germania es en Roderic el representant de la classe mitja valenciana. I diu Danvila: "Des d'el començament de la Germania posà sa popularitat al servei de la pau i no perdonà mig de conciliar les contrapostes bandositats". Aquesta actitud del marquès va fer suposar que estava d'acord amb els agermanats i per orde reial va ésser exiliat de València, encara que va continuar a la ciutat sense canviar llurs costums. Però després s'esvaïren aqueixes sospites doncs en 10 de setembre de 1520, el Rei li encarregà que auxiliara a Joan González de Villasiliz, secretari i conseller enviat per Carles V per a declarar al poble la voluntat reial.

(1) Sandoval.—Crónica de Carlos V, l. VI.
(2) López de Haro.—Nobiliario genealógico de los Reyes y titulos de España.

L'estat de la ciutat era cada volta pitjor i en juny de 1521 els Jurats per a millorar-lo en lo possible pregonaren varies resolucions. Però no produïren l'efecte desitjat. En aquest estat de coses els burgesos, acordaren afermar s'autoritat, per a lo qual procuraren que En Lluís de Cavanilles, governador general del Regne, malalt i retirat a Benisanó, subrogara son càrrec en el marquès de Zenete. V'accedir gustós Cavanilles, acceptà En Roderic resignat, i la part sana del poble va celebrar l'esdeveniment amb tota mena de festes.

La situació era molt anguniosa. L'exercit agermanat, comanat per Miquel Estellés havia estat desfet a Oropesa per el Duc de Segorb, essent llurs capitans penjats a Castelló. Dalerosos els populars de venjar-se promogueren alguns escandols i va ésser tal l'impressió que aquestos causaren en la Marquesa de Zenete que al mes de succeir açò va morir.

Es va formar un nou exercit agermanat que comanat per Jaume Ros marxà al encontre del Duc de Segorb. El marquès de Zenete avisà al Duc, però aquest esperà a Ros i el va vencer a Almenara. Reclamà València la bandera del Rat Penat, arplegada pels jurats de Molvedre per a que no caiguera en mans del triomfador, però al no obtindre-la pacíficament, Zenete amb alguns ginets, marxà a aquesta ciutat i la recuperà encara que amb l'oposició de llurs habitants.

Els burgesos gestionaren la vinguda a la ciutat del infant N'Enric, pare del duc de Segorb doncs la presencia d'aquest príncep els garantizaba contra l'enuig del virrei que, amb l'exercit reial es disposaba a tornar a València. Més l'infant tenia por del agermanats i el marquès per a llevar les dificultats negocià amb els Tretze que renunciaren a llurs càrrecs, com així ho feren. L'infant vingué i s'hostatjà al Palau del Bisbe.

Mes no tingué açò molta influencia en la tranquil·litat de la ciutat i fon precisa la vigilancia de Zenete per a que no vinguera a terra al proposit amb que s'havia gestionat el viatge de N'Enric.

Vicent Peris i els seus s'havien apoderat de l'artilleria de la ciutat prenent detindre al Virrei en sa marxa. Mes el marquès seguit de alguns els v'acometre i els va fer fugir. Entra a la fi el Virrei a València marxant tot seguit a reconquerir Alcira i Xàtiva. Per a enjornar la rendició de Xàtiva defesa per Vicent Peris que s'havia refugiat allí li pregaren els Jurats a En Roderic que mitjançara en la contenda. Marxà el marquès a la ciutat essent rebut amb afalacs i mostrant desitjos de transacció. Aleshores el Virrei confiat llicencià son exercit i ell es retirà a Montesa Açò era lo que esperaba Vicent Peris. El marquès fon acomés per una nombrosa gentada; però ell matà a dos i encara que ferit pogué guanyar la porta del monestir de la Trinitat. Des d'allí i per pacte entre'ls religiosos i els caps de Xàtiva sens llevar-li les armes, quin fon son desig, va ésser traslladat a la torre de Sant Jordi del castell de Xàtiva.

Els ambaixadors dels Jurats marxaren a Xàtiva i exigiren la llibertat d'En Roderic. No cediren els de Xàtiva amb la prontitud desitjada per els valencians i el Consell digué a llurs enviats que acabaren l'assumepte o eixiren de Xàtiva, ensemps que juntaben homens de guerra. Davant d'açò li va ésser donada al marquès la llibertat als diuit dies d'esser apresonat.

Lliure ja, marxà a València, a on el va seguir Vicent Peris, esgotant el primer tots els mitjos de conciliació. A la fi En Roderic, després d'haver confiat als cavallers la custòdia de la Seu, es llançà al combat seguit de la classe mitja i els bons de la ciutat. Un test donà en lo cap del marquès i el va fer caure a terra sens sentit, tinguent llurs criats que emportar-se-lo i ficar-lo dins d'una casa, mes el colp no tenia gaire importància.

Les forces del marquès aplegaren a la casa de Vicent Peris a la que botaren foc. Aquest, no poguent resistir el fum, es va rendir i allí mateix va ésser mort i degollat essent son cos arrastrat per la ciutat i penjat pels peus en la forca del Mercat. Al següent dia fon fet a trossos. Amb sa mort s'anihilà la Germania encara que "trevallosament fon arrastrant-se algún temps després".

El 22 de febrer de 1523, a la ciutat de València i víctima d'unes febres va morir el marquès de Zenete, essent son cos soterrat al Monestir de la Trinitat de València. Més tard, les despulles d'En Roderic i de sa muller Na Maria de Fonseca, restaren dipositades al sumptuós sepulcre de la Capella dels Reis a Sant Domenec.

J. GRIMA REIG.

Els artistes valencians a l'Exposició Nacional de Belles Arts de Madrid

II.—Escultura

La actuació dels escultors valencians a la Nacional pot quedar-se reduïda a la competència entre Pinazo i Beltrán. Els dos han anat a ella noblement, amb obres sincerament escullides, que representaven molt dignament al *estat major* de la floració escultòrica valenciana de hui. Si el triomf ha segut del segon, no per això son menys interessants les obres del primer. La "Coloma de l'horta", de Pinazo ha estat tema de comentaris molt animats per part de la crítica i del públic. A més, presentava una col·locació que podriem dir privilegiada desctacant sobre un cortinó fosc ben aïllà amb llum filtrada, clara i ben difuminada: llenços de simpàtica tonalitat. El conjunt de l'obra li va donar a Méndez Casal la sensació de "ninot de falla", i açò, certament, ens fa un poc exajerat. Per damunt de la forma més o menys encerta que l'artista ha donat a l'obra, sura el motiu sentimental que dona la tònica del seu mèrit. No sabia explicar-me ben bé perquè, l'obra a qu'em referixc m'ha recordat un sector de nostra floració barroca. Solament la faç té una expressió clàssica, una magnífica expressió. El rest del cos es macis i fort, des de el bust comprimit pel gipó fins a les cames un poc garrudes, com els angelets de cornisa de les obres del diuit. El escàs ropatge està mogut per un suau vent: i els braços, estesos de dalt a baix com un trencament absolut de tota norma clàssica. La policromia es suau en la carn—color de bresquilla maurada—i ple de contrastes en la falda ramejada, on pareix adivinar-se l'estofat dels antics imagners.

Més fora d'aquesta tradició ens mostra amb la "Dolorosa", que agenollada i amb els braços deixats caure esllanguidament mira cap a lo alt, acongoixada. Tal volta siga aquesta agressió un poc forta, amb la boca desgarrada, poc en consonància amb l'idea general de l'obra, difuminada a troços, entonada per tinctes clares, lila la túnica i blau el mantell.

Vicent Beltrán, malgrat del seu èxit, tingué ben poca sort en la col·locació de la seua obra gran. Presentava un altra "Tors de dona" molt interessant que's perdia entre les sales

de la Exposició. Però "La Aurora" es un obra monumental i de una col·locació que adivinem dificultosa. El espectador, al entrar en una sala, es troba de sobte junt a dos colossals figures d'alabastre que pareixen amenaçar-lo amb la seua corpulència. No es possible trobar el punt de vista necessari al dintre de la sala, xicoteta i tancada. El mateix grup a un saló molt gran, o al aire lliure, donaria de sí tot lo que té de genial i de representatiu. De prop sols es pot apreuar quelcom detall de forma, i el picat general de les figures, amb racons plens de pols, lo que ha de donar la lluny la sensació de carn i el relleu del clar-oscuro. Sols en una fotografia pot apreuar-se els encerts de composició, i sobre tot, i açò es molt de remarcar, la perfecció en les proporcions. El conjunt es clàssic. L'eternal parella comença la seua vida diària. Ell, refermat ja en la rella, apunt de emprendre la tasca. Ella, encara asseguda, té la faç plena de serenor i l'esguard perdut en l'horitzó que s'endevina lluny. Aquesta notable escultura li ha proporcionat al seu autor la primera medalla d'escultura.

Recordem entre els escultors de segona fila, la obra tan interessant de Josep María Alcácer "Meditació". Es un bon exemplar de l'escola de Benlliure. Pareix un senador romà que restara endormit a un silló, al fi d'una borrascosa sessió. No ho es, perque a la ma esquerra, extesa com l'altra sobre un llenç que li cubrix mig cos, té agafada una creu. Sobre

l'obra, pesa un "argument" i una "filosofia" tan complicada, que domina a la seua representació material, de caràcter realiste, en ocasions ben aconseguit, com en la expressió de la faç, espill d'una psicologia dolenta.

Alfons Gabino, va presentar una meritíssima escultura religiosa, que no ha assolit premi algú, i que volem posar de relleu no solament pel mèrit intrinsec de l'obra, sino per la modestia del seu autor, de qui es poden esperar moltes obres de plena realització estètica. En aquesta escultura presentada a l'Exposició, "Jesu Crist", s'adivina un entusiasme molt ben conduït dins de les normes més sobries.

A. IGUAL.

(Acabarà)

La Direcció advertix que cascun autor respón en absolut del treball que signa.

Preguem als subscriptors de fóra qu'ens envien el impòrt de son abonament abans del 1 d'agost proper, entenent que aquells que no ho fassen es que no desijen que s'els seguixca enviant el periòdic.

Renovación Tipográfica.—Gandía, 3.—Valencia

Lo que V. pot assolir dels Establiments F. GARCÍA MUÑOZ

Servici inmillorable

en Llibreria Mèdica, Nacional i estrangera.

Construcció irreprotxable

en el Mobiliari Clínic.

Material d'alta qualitat

en l'Instrumental quirúrgic.

Aparells insuperables

en Elèctre-Metzina.

Condicions de pagament

molt favorables.

Servei segur i ràpid

en llurs distintes Seccions.

N'oblíde qu'aquesta Casa, per s'organització i per ser una de les primeres d'Espanya, pot donar-li en condicions molt favorables, quant necessite per a sa carrera i per al eixercici professional.

IMSA MARCA **D'ALTA CALITAT**

Establiments F. García Muñoz

C. Hospital, 14 : VALENCIA : Telefón 13475